

ТРИЗЕНЬВИК. REVUE HEBDOMADAIRE. UKRAÏNIENNE. TRIDEN'U

Число 18 (226) рік вид. VI. 4 травня 1930 р. Ціна 2 фр. (Prix 2 fr.)

Париж, неділя, 4 травня 1930 року.

Суд скінчився. Процес «Спілки Визволення України» безперечно займе своє місце в історії неперестанної боротьби нашого народу за визволення і власну державність. Про ті питання, що він їх поставив, про різні сторони життя і праці українських державників і патріотів там, про обставини, в яких вони проходили й проходять, нам доведеться ще докладніше говорити, коли ми робитимемо висновки з усього того матеріялу, який торкається підготування й перебігу процесу і який дійшов до нас.

Нижче містимо вирок московських суддів. І сьогодні спиняємося тільки на ньому.

Посилаючися на «міць політичну й господарчу радянської республіки», прикриваючися «каяттям» обвинувачених, «суд визнав за можливе не застосовувати найвищої міри соціального захисту — рострілу», і замінив його на в'язницю.

В основі тієї «милосердності» і «лагідності» присуду лежить погано прихований розрахунок пануючої партії, Москви. Їй впрост не вигідно було сьогодні загострювати привселюдною стратою кращих людей нашої землі ту ненависть, яку викликає до себе чужа влада у населення України. Кати, які так звикли до крові, маючи перед очима все, що діється на українському селі, не посміли сьогодні пропити нової крові. І, виявляючи оту «м'якість» та «лагідність», вони тільки, що роблять: не входило в розрахунки окупантів, засуджуючи обвинувачених прилюдно на смерть, творити нових святих та героїв. ●

Вони не повторили цього разу паризької помилки. Адже з самого перебігу процесу ми знаємо, як смерть Симона Петлюри від руки мос-

ковського агента відбилася на Україні, вкривши його ім'я, ім'я вождя й борця за волю рідного краю, ореолом нескореного національного героя.

Вони не повторили цього разу паризької помилки. Тим паче, що «лагідний» вирок, який засуджує обвинувачених на повільне конання в страшних в'язницях совітських, гірше для них од видимої смерті.

Всьому світові відомі ті умови жахливі, в яких тисячами гинуть бідолашні в'язні окупаційного режиму: у ГПУ є багато способів нишком довести до кінця людей, що потрапили до його пазурів, довести їх до того кінця, якого не посміли заподіяти прилюдно кати.

Обвинувачених на довгі роки, чи може на завжди, вискреслено з реєстра живих. ГПУ святкує сьогодні перемогу, отримуючи захоплені привітання та принижені адреси за свою «роботу» од вірнопідданих.

Організатори процесу вдають, — звісно, про око людське, — що заховавши глибоко в льохах чека кільки десятків українських патріотів, вони тим самим знищили смертельну загрозу, яка де-далі ближчою стає їх станіві посідання на Україні. Вони вдають, що тою штучною інсценізацією в харківській опері, яку впорядили московські режисери, їм пощастило раз на завжди звести з світу найбільшу й найстрашнішу небезпеку — ідею української державности, завдати смертельного вдару всім її носіям і борцям за неї. «Більшовик України» ч. 5-6 в статті «Українська контр-революція перед пролетарським судом» пише:

В процесі СВУ український пролетарський суд розглядає справу не лише про контр-революційні покидьки петлюрівщини, а судить в історичній ретроспекції весь український націоналізм, націоналістичні партії, їхню зрадницьку політику, їхні негідні ідеї буржуазної самостійности, незалежности України» А «Пролетарська Правда» (ч. 92 з 21 квітня), підбиваючи підсумки процесові, так кінчає свою передовицю: «Вирок найвищого суду—це вирок мільйонів будівників нової соціалістичної України цілому таборіві української контр-революції».

Та ота українська контр-революція, ота українська еміграція, про якої смерть, їм таку бажану, не раз уже оповіщали на цілий світ московські володарі, ота контр-революція, ота еміграція, — живі й діяльні. І саме харківський присуд накладає на неї обов'язок подвоїти, потроїти свої зусилля, скеровані на визволення рідного краю та відновлення її державности.

В одповідь на нову хвилю червоного терору, що її жертвами впали наші кращі люде там, усі живі, активні елементи української еміграції, організовані і об'єднані навколо уряду УНР, повинні виявити максимум дисциплінованости, енергії, активности.

Сергій Єфремов за молодих літ.

Не зважаючи на всі удари, на всі втрати, яких ми зазнали, і які ще на нас чекають, твердо й непохитно йдемо й йтимемо нашим шляхом, шляхом праці і боротьби за самостійність України.

Творімо монумент С. Петлюрі в Парижі.

Процес «Спілки Визволення України».

Процес закінчився. Першим з обвинувачення з промовою виступав громадський обвинувач» Любченко. Далі 9.IV промовляли теж «громадські обвинувачі» письменник Слісаренко та акад. Соколовський. А

Сергій Бфремон під час процесу. (з «Прол. Правди»).

за ними «представник державного обвинувачення, заступник наркомюстиції і генерального прокурора республіки» — Михайлик. 10. IV. — заступник прокурору Найвищого Суду — Ахматов і прокурор наркомюсту Якимишин. 10 і II. IV. Київський окружний прокурор Бистрюков. Далі почалися промови оборонців: 12 — Ратнер і Пухтинський, 13-го — Віленський і Гродзінський, Ривлін, Ковалівська. 14-го — Потапов, Виноградський, Волкомірський, Вознесенський. А за ними — Іделевич, Юровицький, Шац і Обуховський.

Про характер і систему виступів оборонців, про те, як вони розуміють інтереси тих, кого обороняють, про саме завдання оборони, можуть свідчити один-два уривки, що їх взято з їхніх промов. Беремо, наприклад, «Прол. Правду» ч. 88 з 17 квітня, — промову Віленського.

«Оборона в цій справі, — почав свою промову тов. Віленський, — опинилася в становищі оборонців фортеці, яка здала себе з першого штурму, викинувши білий прапор ще до першого грізного випалу з прокурорської батареї. Фортеця здалася давно. І ми, оброняючи людей, які засіли колись давно за її грізні форти й бастіони, в той же час допомагаємо ворожій артилерії звести до кінця цю фортецю, зруйнувати її

Володимир Чехівський під час процесу. (З «Прол. Правди»).

до фундаменту, щоб бачити, яким класовим цементом скріплено її цеглини.

«Підсудні засуджені власним зізнанням, власним каяттям, всією залізною закономірністю історичних подій. У цій площині у нас нема ніяких суперечок з обвинуваченням.

«Далі тов. Віленський підкреслює, що самообмеження оборони не є чимось накинута або проказаним зовні. «Це самообмеження, — каже він, — є владна вимога голосу нашого громадського сумління. Це є перевага наших громадських принципів над маленькими завданнями професіоналістів. Коли за кордоном говоритимуть, що оборона в цій справі — тільки рупор влади, то ми наперед їм відповідаємо — це неправильно. Ми в цій справі цілком вільні оборонці цих людей, але разом з тим, ми, як громадяне, засуджуємо контр-революцію, і коли ми є рупори, то є рупори радянської суспільності, органічною частиною якої є радянська адвокатура».

А ось початок промови оборонця Ривліна.

«Хто сидить на лаві підсудних? — запитує оборонець. «Вороги» — кажуть обвинувачі, «вороги» — повторює прокуратура, «вороги» —

кажемо й ми, бо як інакше назвати людей, що поставили собі за мету повалити радянську владу».

Наведені уривки являються характерними для цілої системи всієї оборони. В останній репліці оборони, іменем її усієї відповідаючи прокуророві тов. Ривлін заявляє: «кожен оборонець заявляв на початку своєї промови, що ніяких політичних принципових розходжень між прокуратурою і обороною в цій справі нема і не може бути» («Ком». ч. 108 з 19. ІУ. Ростріл оригіналу).

У «оборони» — «нема ніяких суперечок з обвинуваченням»; вона одверто заявляє, що вона «рупор радянської суспільности», що для неї обвинувачені — «вороги». Далі йти в одвертому цинізмі тієї комедії, що зветься совітським судом, уже нікуди.

16-го і 17-го останні слова підсудних. А далі суд іде на нараду. Ось як про це пишеться в «Прол. Правді» (ч. 89 з 18. ІУ).

«О 2 год. 30 хв. дня (17 квітня) голова суду тов. Приходько оголосив: «Останні слова всіх підсудних вислухано. Суд іде на нараду, щоб скласти вирок».

Нарада та затяглася аж на дві доби! Видко «Найвищий Суд Республіки» сам не зважувався скласти вирок, і йому довелося ще раз удаватися за вказівками до московського ГПУ: а на це-ж треба часу. «Прол. Пр». ч. 91 з 20 квітня, наводючи присуд, подає, що його ухвалено 19 квітня «в 11 год. 30 хв. уночі після наради, що тривала понад 2 доби». Вже один цей факт, оця «двохдובהва нарада» суду одхиляє лаштунки, що за ними провадиться совітська юстиція. Всього вирок цілком в тих газетах, щоби маємо ще не наведено. Подаємо те, що знаходимо у вище зазначеному числі «Прол. Правди».

З огляду «на політичну й господарську міць радянської республіки», на яку посилалася прокуратура, та «на каяття» обвинувачених, суд «визнав за можливе не застосовувати найвищої міри соціального захисту — рострілу» і засудив:

Сергія Єфремова — позбавити волі з суворою ізоляцією на 10 років і з поразкою в правах на 5 років.

Володимира Чехівського — позбавити волі з суворою ізоляцією на 10 років і з поразкою в правах на 5 років.

Дурдуківського — позбавити волі з суворою ізоляцією на 8 років, з поразкою в правах на 3 роки.

Гермайзе — позбавити волі з суворою ізоляцією на 5 років, з поразкою в правах на 2 роки.

Ніковського — позбавити волі з суворою ізоляцією на 10 років, з поразкою в правах на 5 років.

Старицьку-Черняхівську — позбавити волі з суворою ізоляцією на 5 років, з поразкою в правах на 3 роки.

Гребенецького — позбавити волі на 5 років з суворою ізоляцією із поразкою в правах на 2 роки.

Черняхівського — позбавити волі з суворою ізоляцією на 5 років і з поразкою в правах на 2 роки.

Ганцова — позбавити волі з суворою ізоляцією на 8 років і з поразкою в правах на 3 роки.

Павлушкова — позбавити волі з суворою ізоляцією на 10 років і з поразкою в правах на 3 роки.

Матушевського — на 5 років позбавлення волі з суворою ізоляцією, без поразки в правах.

Заліського — позбавити волі з суворою ізоляцією на 5 років і з поразкою в правах на 2 роки.

Іваницю — позбавити волі з суворою ізоляцією на 6 років і з поразкою в правах на 3 роки.

Маргуліса — позбавити волі на 3 роки з суворою ізоляцією, без поразки в правах.

Голоскевича — позбавити волі на 5 років з суворою ізоляцією, з поразкою в правах на 2 роки.

Холодного — позбавити волі з суворою ізоляцією на 8 років, з поразкою зв правах на 3 роки.

Дубровського — на позбавлення волі з суворою ізоляцією на 3 роки, без поразки в правах.

Барбара, Удовенка й Підгаєцького — кожного до позбавлення волі з суворою ізоляцією на 8 років і з поразкою в правах на 3 роки.

Болозовича — до позбавлення волі з суворою ізоляцією та з поразкою в правах на 2 роки.

Ботвинівського — до суворой ізоляції на 3 роки, з поразкою в правах на 2 роки.

Чехівського М. — до суворой ізоляції на 3 роки, з поразкою в правах на 2 роки.

Єфремова Петра — до суворой ізоляції на 5 років, з поразкою в правах на 2 роки.

Товкача — на 5 років суворой ізоляції, з поразкою в правах на 2 роки.

Близнюка — на 6 років суворой ізоляції, з поразкою в правах на 3 роки.

Отаманівського — до суворой ізоляції на 5 років, з поразкою в правах на 2 роки.

Слабченка М. — на позбавлення волі з суворою ізоляцією на 6 років, з поразкою в правах на 2 роки.

Слабченка Т. — на 3 роки суворой ізоляції, без поразки в правах.

Підсудних Кудрицького, Кривенюка, Туркала, Івченка, Трезвинського, Токаревську, Лагуту, Біднову і Шила — засуджено умовно і звільнено з-під варті.

«Що до решти підсудних, визнаючи їхнє перебування на Україні за небезпечне, суд ухвалив вислати їх на певний строк за межі України.

«Читання вироку закінчили пізно вночі. Його відкрила оплесками переповнена саля».

В річницю смерті С. Петлюри — 25 травня згадайте, що в Парижі створено Бібліотеку його імені.

«Княжі часи».

О. Олесь. Накладом Вид-ва «Неділя». Львів. 1930. 171 стор.

Нарешті українське громадянство діждалося видання історії України з-під пера О.Олесья, який, як це було відомо, вже десять років тому склав у віршах історію України за княжих часів.

Перед духовим зором читача встають тут, як живі, образи наших князів, тогочасна природа України, життя й побут наших предків.

В своїй історії поет розповідає:

«... як боролися
Наші прадіди колись,
Як за щастя України
Ріки крови розлились».

Оспівуючи наше минуле, поет з особливою любов'ю зупиняється на тих князях наших, які служили ідеї будівництва й зміцнення української держави, і не жаліє гострих слів для осуду тих князів, що спричинилися до розкладу й занепаду української держави.

Однак поет не один раз підкреслює, що ідея української державности не вмерла серед нашого народу і

«... доки красне сонце
Ще світитиме очам,
Буде нас надія гріти,
Як зоря зоріти нам.
Доти нам зоріти буде,
Доки буде ніч у нас,
Доки гнівом не нал'ється
Серце, сповнене образ».

Книжка «Княжі часи» Олесья перейнята закликом до читача — любити свій нарід не тільки словами, але й чином:

«Хто готов за край, за волю
Скласти голову свою
Той бував, і є, і буде
Переможцем у бою».

Цей «горожанський» мотив чудово переплітається тут з ліричними малюнками, які так і просяться до наших шкільних хрестоматій (напр. пісні «Дитинство Святослава», «Плач Ярославни»).

Кожний читач — дорослий і юнак — з великою насолодою прочитає «Княжі часи» і не один уривок цієї книжки буде обраний для декламації на наших вечірках. Особливо улюбленою книжкою стануть «Княжі часи» для нашої молоді, яка знайде тут те, чого бракує в наших історичних підручниках — живий, образний опис нашого минулого та стимул до праці на служення своєму народові.

Приходиться висловити лише жаль (як що не обурення) проти ви-

давництва, що «Княжі часи» видано з надзвичайною неохайністю, майже на кожній сторінці знаходимо помилки, при чому де-які з них порушують розуміння тексту. Передмова М. Голубця, на мій погляд, не гармонює своїм високим стилем з тою на диво простою формою, яку надав поет своєму прекрасному твору.

С. Сіропольо.

«Україна в міжнародніх зносинах».

(Лист із Праги)

Доклад О. Шульгина на тему «Україна в міжнародніх зносинах», відбувся в Празі 4.IV. ц. р. в Студентському Домі й був улаштований Укр. Республікансько-Демократичним Клубом.

Очевидно, тема й імення докладчика зацікавили публіку й послухати цей доклад зібралася велика аудиторія, поверх 250 осіб.

Референт перш над усе зупинився на тому загальному заінтересованню, яку зараз після консолідації Західньої Європи, викликають справи Сходу взагалі й українські справи зокрема.

З огляду на інтерес порушеної теми і та її освітлення наводимо головні моменти з промови О. Шульгина.

Європа й Світівський Союз.

Можна зпевністю сказати: відношення Європи до большевицької влади круто змінилося. Коли ще не так давно можна було знайти оптимістів, що вірили в можливість «еволюції» совітської влади, в можливість дійсних дипломатичних і комерційних зносин з совітськими республіками, то тепер таких людей знайти дуже тяжко, крім хіба самих комуністів.

На таку зміну вплинули перш за все прикрі для большевиків інциденти, як от авантюра з Беседовським, як зникнення ген. Кутепова і т. д. Це факти, які мали місце в світовій столиці і які так яскраво демонстрували, що таке большевики, не могли не справити колосального враження на все громадянство європейське. Але для зміни настроїв були і більш глибокі причини: це та пропаганда світової революції, підірвання знутри тих держав, з якими підтримують большевицькі дипломати уцім-то легідні відносини. Їх пропаганда в колоніях, особливо непокоїть європейські держави, і вже тепер всі розуміють, що Комінтерн це властиво м пістерство пропаганди совітського уряду. Нарешті світова опінія не могла не звернути уваги на ті події, які зайшли по всіх країнах совітського союзу.

Промовець зупиняється далі на справі 1) релігійних переслідувань, 2) на колективізації і 3) на терорі. І раніше в совітському союзі мали місце ці явища і большевики мали так само ідеалом знищення релігії, індивідуальних господарств та переводили боротьбу з «буржуазією» та «контр-революцією». Але ніколи з такою силою і брутальністю не переслідували вони своєї політики і давно вже не реагувало населення так різко на вчинки большевицької влади, як тепер.

Політики і дипломати Європи, ті, що недавно ще мали рожеві мрії про Москву та економічні стосунки з нею, пророкують скорий кінець совітському пануванню.

Цікаво, як реагують на це росіяне за кордоном. З одного боку вони оживилися і люде, яких не чути було протягом кількох років, заговорили. Але навіть ті, що вважають себе соціалістами-революціонерами, як Керенський та ин. розуміючи, що революція проти совітів наближається, не хотять і боятися цієї революції, бо вони розуміють, що вона приведе до остаточного рспаду колишньої російської імперії.

Процес в Харькові.

Промовець закликає до обережності і утримується від жадних заключень до скінчення процесу, але дві уваги все ж вважає можливим зробити.

На суді властиво справжнім підсудним з'являється не стільки члени СВУ, як уряд УНР і вся політична еміграція. Саме нас всіх хочуть вони скомпромітувати в очах населення. Чи це їм вдасться? Ніколи: вони ризикують досягнути протилежного результату; нарід ширше, ніж через будь — яку пропаганду довідається про те, що за нього дбають і стоїть на сторожі його національних інтересів уряд УНР. Отже цей процес перш за все показує, оскільки прикритим є для большевиків самий факт існування цього уряду і діяльність політичної еміграції.

По-друге, на цьому процесі як не можна ясніше виявляється, що ширша політична праця, навіть чисто підготовчого характеру, є неможлива нині на самій Україні. Ця праця мусить бути пророблена закордоном. Чим більше абсолютна та деспотична є влада в країні, тим більші вимоги ставляться до тих, що опинилися на волі, себ-то на чужині, і в першу чергу до уряду УНР.

Правне становище України.

Яке ж зараз має правне становище Україна?

Українська Народня Республіка була проголошена, організована і ніколи, не дивлячися на всі події, не припиняла свого існування. Українська Народня Республіка існувала, існує і буде існувати.

La force n'ajoute rien au droit, як сказав Руссо. Сила не творить права. Наша земля окупована, але цей неправний факт не нищить ні в якому разі попередніх судо правних, законних фактів. Так само, як при нормальних умовах, коли сусід заоре вашу ниву, вона від того не робиться його, а належить вам, так і Україна від того, що землю нашу заорали, посіли червоні окупанти, не перестає бути Українською Народньою Республікою.

Далі промовець докладно зупиняється на актах проголошення Української Народньої Республіки Центральною Радою, яка виявила суверенну волю українського народу. Вибори до установчих зборів і до земств перевірили ще раз, що делегати ті, що належали до Центральної Ради, дійсно виявляли народню волю. Одначе, додає п. Шульгин, одного проголошення не досить і потрібні ще акти визнання нової держави другими. Отже промовець нагадує, що Україна була визнана: Францією, Англією, Німеччиною, Австрією, Угорщиною, Болгарією, Туреччиною, Фінляндією, Естонією, Латвією, Литвою, Польщею, Грузією, Північним Кавказом, Азербейджаном, Аргентиною. Нарешті сама червона Москва визнала Україну перш ніж напасти на неї. Згадує також промовець про те, що Україна ставила свою кандидатуру на члена Ліги Націй, і що її кандидатура перейшла через усі інстанції Ліги Націй. Це показує, що хоч Ліга Націй і одклала прийняття України (які де-яких інших держав), одначе вона трактувала її як державу. Україна також послала свої делегації на всі важніші конференції міжнародні, мала свої дипломатичні місії майже по всіх державах світу і паспорти УНР визнавалися всіма державами. Навіть большевицькі окупанти не зважилися знищити принаймні юридично української республіки, перетворючи її на «совітську соціалістичну республіку»; вони до 1923 року вважають її зовсім незалежною: совітська Україна мала своє дипломатичне представництво за кордоном і підписувала окремо міжнародні трактати (Ризький мир з Польщею в 1921 р., з Німеччиною в 1922 р., годі ж з Туреччиною). В 1923 році утворюється союз совітських соціалістичних республік, головною частиною якого є російська сов. федеративна республіка, а другою по значінню є Україна. Вона так само, як Біла Русь, Закавказька конфедерація і три Туркестанські республіки юридично залишається незалежною державою і зв'язок її з Москвою і з другими совітськими республі-

ками (принаймні юридично) має не внутрішнє державний, а міжнародний характер.

Значіння уряду УНР.

Коли УНР існує, коли большевицька московська влада тільки окупувала її територію, то мусить бути принаймні символ цієї державності: її державний центр, її законний уряд. Коли б його не було, його треба було б вигадати. Уряд наш має правоприменність од початків проголошення нашої державності. Сама трагічна смерть Головного Отамана Симона Петлюри не порвала цю нитку і завдяки існуванню закону 12 листопада 1920 року Голова Директорії на той час Андрій Лівіцький міг заснути покійного.

Крім правного моменту в цих тяжких обставинах, уряд, щоб мати авторитет, мусить бути чинним. І на щастя він є, в межах можливого, активний, чинний і через це може він мати такий авторитет на Україні, що з його впливом мусять вести вороги уперту боротьбу, як це показує Харківський процес. Він має через це авторитет у величезній більшості нашої еміграції. Він викликає повагу і довір'я до себе у чужоземних чинників, які не можуть не рахуватися з послідовністю і упертістю уряду в провадженню своєї лінії. Роки говорять за нас...

Наша закордонна діяльність.

Для того, щоб виконати широкі завдання нашої міжнародної політики необхідно переводити систематичну роботу по зближенню як з офіційними, так особливо з громадськими чинниками різних держав і народів, в яких ми можемо бути зацікавлені. Необхідний і особистий контакт і ділання шляхом друкованого слова. Промовець вказує на великі труднощі, які зустрічає українська пропаганда. При сучасних умовах в українській дипломатичній роботі максимум зусиль дає minimum результатів, але це не повинно нас зупиняти. Все ж за Україну тепер більше знають, як раніше і більше нею цікавляться. Зупиняючися на конкретних фактах, які доводять про певні наші успіхи і живий інтерес до нашої справи у міжнародних чинників, промовець особливу вагу надає внесенню сенатором Копеляндом білгу про визнання України Сполученими Штатами. Далі зупиняється на перепітнях боротьби в Лізі Націй за наше національне ім'я. Це не мусило б бути чисто політичною роботою: в основі це чисто емігрантське питання, але з того моменту, коли д-р Хансен зробив свою заяву, що він «не допустить політики в свою гуманітарну роботу», питання справді стало політичним і навколо його утворилася атмосфера справжньої політичної боротьби.

Далі п. Шульгин оповідає про роботу Українського Товариства для Ліги Націй, про значіння Унії, яка всі ці товариства об'єднує, і про свої виступи в імені Українського Товариства в Брюсселю, де на його пропозицію було складено підкомісію в складі французького, італійського, польського і українського делегатів для обміркування питання про студювання проблеми Сходу Європи.

Пан'європа і Україна.

Студювання Сходу ставив промовець ще в Брюсселю у зв'язку з ідеєю створення європейської конфедерації, за яку так багато говорився в Женеві під час останньої Асамблеї Ліги Націй. І в цих промовах і в книжці ідеолога паневропейського руху, графа Куденгове - Колерякі, Європа кінчається Румунією та Польщею. Промовець рішуче заявив, що Україна є так само зв'язана з Заходом. Коли дійсно, як це передбачає Куденгове, «російська федерація» зробить свій наступ на Європу, Україна буде завжди з Європою і проти Росії. Нас в'яжуть до Заходу і наш

економічні, і історичні, і і політичні симпатії. Європа де-далі відходить від великої війни, тим більше робиться справді солідарною між собою. Глибоко помиляються ті, що думають буцім-то зближуючися з Європою ми можемо обминути наші ближчі західні сусіди, з якими у нас можуть бути ті чи інші територіальні порахунки. Ні, шукаючи зближення з Заходом, ми в першу чергу мусимо одверто і широко порозумітися з Польщею, Румунією, Чехословаччиною та другими ближчими до нас народами, бо інакше ніколи не придбасмо ми громадської opinіo великих західних держав. Одна Німеччина трималася до тепер окремо, але вона знаходилася в обіймах ССРСР і до України стала, коли не ворожа, то індиферентна. Але тепер і Німеччина з одного боку розхолоджується до Росії, з другого ж боку після Локарно і прийняття плану Юнга наближається до інших держав Заходу.

Україна і східні проблеми.

Часом нам стараються нав'язати ту чи іншу назву, щоб определити нашу закордонну політику, але є одно слово, яке все обіймає: ми - західники.

Це одначе зовсім не значить, що ми за всяку ціну хочемо боротися з Москвою. Наші вороги хочуть зробити з нас якесь джерело неспокою і військової небезпеки. Але це злісна помилка: ми нічого чужого не хочемо, ми бажаємо тільки створити свою незалежну державність. З того моменту, коли Росія визнає її і припинить свої претензії що - до інкорпорації України, ми готові встановити і з нашими північними сусідами доброзичливі міжнародні стосунки.

На жаль, знаючи російські настрої, не робім собі ілюзій, що таке порозуміння може настати в ближчому часі. І тим більше наближуємося ми до тих народів, які так само поневолені Москвою, як і ми.

Говорячи про наше зближення з Заходом, ми не забуваємо східних проблем. Вже від року 1925 ми маємо офіційний союз з республіками Азербейджану, Грузії та Північного Кавказу. Не раз наш уряд на міжнароднім терені виступав поруч з нашими союзниками. Так само союзні відносини зв'язують нас з братньою нам Кубаню. Маємо ми добрі відносини і з певними допськими елементами. В дружніх стосунках знаходимося ми з кримськими татарськими патріотами, разом з якими маємо одстоювати Крим од всяких чужих претензій, встановлюючи на майбутнє як найтіснішу співпрацю України з Кримом, що так зв'язані між собою спільними інтересами. Маємо ми контакт і приязнь так само з Туркестаном і з другими народами, що прагнуть до відділення від Росії.

В Парижі виходить вже більше трьох років «Прометей», орган оборони інтересів Кавказу, України і Туркестану. У Варшаві існує клуб «Прометей», який об'єднує між собою всі поневолені народи. Нарешті існує вже на чолі з проф. Р. Смаль-Стоцьким комітет по скликанню конгресу поневолених народів. Цей конгрес має зібратися в Женеві і там прилюдно демонструвати стремління всіх поневолених народів, які прагнуть до незалежності і до мирного розршення їх націоналних проблем. Цей конгрес згідно з заявами організаційного комітету, має складатися з великої кількості народів, які не всі досягнули однакової стадії політичного розвитку. Одні, як наприклад Україна, Грузія і інші республіки Кавказу, вже мали свої держави, які тільки є окуповані Москвою; другі, як наприклад казанські татари (Ідель-урал), тільки розпочинають свою боротьбу за свою незалежність.

Але більше розвинені політично народи допоможуть іншим в їхніх стремліннях, які їм так зрозумілі.

Ми не маємо жадного нахилу до панування, до імперіялізму, і свої східні інтереси маємо полагати з нашими ближчими і дальшими східними сусідами, як рівний з рівним, як вільний з вільним.

Тяжкі і складні завдання стоять перед урядом УНР. І для того потрібний великий такт. Вистовлюючи волю українського народу, уряд повинен застерігатися від всього, що в майбутньому могло б зв'язати цю волю. Для того уряд стоїть на суто демократичних засадах. Він зберігає ті форми державні і прапори, які він виніс з України. Готуючи різні проєкти щодо майбутнього життя на вільній Україні, уряд нічого не сподівається нав'язувати Україні. Прагнучи до повороту на Україну, уряд по душі, все і всі касує та і повертає все до того, що ми покинули на Україні! Крім большевиків за ці десять років ділало і саме життя і треба уважно пересівати те, що треба скасувати і що залишати.

Уряд мусить в переходовий час організувати реальну тверду владу, яка покладе перші основи правного порядку на Україні.

Тяжкі часи ми переживаємо, але мусимо твердо вірити в свою перемогу. Як не як, а за ці 12 років ми придбали морально не мало: ми стали справді нацією, свідомою своїй меті і з нами тепер ніхто не зможе не рахуватися, бо кожний тверезий політик розуміє, що за нами майбутнє.

Перед нами приклад чехів. Чи не так само колись працював «Чеський Національний Комітет», прообраз майбутнього уряду чехословацького? Чи не ту саму працю проробляємо ми, яку колись для свого народу за кордоном виконали Масарик і Бенеш? Їх девізом був девіз Яна Гуса: «Правда переможе». І їх правда перемогла.

Віримо і ми в те, що й наша правда, правда українська, теж переможе.

* * *

По докладі відбулися дискусії. Др. Клуний з виглядом людини, що ввіймала докладчика на гарячому вчинку, накинувся на нього за те, що «вони там по чужих державах конферують з якимось політичним діячем, з представниками якихось урядів, з'єднують для України якіхось прихильників замість об'єднати «тут» розбиту на ворожі табори українську еміграцію; вони випускають якісь брошюрки, вроді відповіді Хансену, якісь бюлетені раз на тиждень, подають якісь меморандуми двічі на рік, якісь інформації замість видати одну велику книжку про Україну, яку мусили скласти кожен з своєї спеціальності професори трьох високих українських шкіл в Ч.С.Р., що нічого не роблять» і т. и.

Далі виступив Л. Клименко. Його демагогічно-митингового характеру промова примусила голову зборів проф. К. Мацієвича прохати триматися більш спокійного академічного тону. Він напосідався на докладчика за те, що, мовляв, бачите, добрі люди, вони все про Україну та Україну, усе вивольять її хочуть з-під московських червоних окупантів, а про Польщу та Румунію нічирк, що там діється — вони й не бачуть і т. и. і в тому ж роді й тоні. Частині аудиторії, правда дуже незначній, виступ, очевидно, подобався, і вона підіграла оратора оплесками.

Докладчик, відповідаючи коротко першому опонентові, цілком погодився з ним, що об'єднання місцевого українського громадянства дуже потрібно, але цим мусять зайнятися тутешні люди; що-ж до великої книги про Україну, яку мусять скласти тутешні професори-спеціалісти, то це теж, ясно, дуже добра й необхідна річ, але з таким зауваженням опонент звернувся мусить до відповідних кол.

Другому промовцю докладчик відповідав з надзвичайною гідністю й піднесенням. Він підкреслив, що як уповноважений представник Української Народної Республіки, як член уряду УНР, він веде відповідну акцію, добиває з'ясування тих завдань, які стоять перед УНР. Уряд УНР є на еміграції, і йому з цим трудним становищем треба рахуватися Українські меншості, як в Польщі, так і в Румунії та Ч. С. Р. мають свої організації, партії, парламент, мають більш-менш свою біблїю пресу, мають свої великі народні українські маси, що компактно сидять на своїй землі, мають порівнюючи всі легальні шляхи до боротьби за свої права, які можуть обстоювати і у

себе дома, і на міжнародньому форумі.

А на Великій Україні нічого того нема. І сама вона навіть голосу не може подати із-за кордону. Але ж при всьому тому він. О. Шульгин, в своїх стиках з міжнародніми чинниками завжди знімає голос і за них, за ці меншості, послаючись на те, що хоч він і є офіційно представником лише УНР, не може, як українець, не захищати інтересів українських людей, де б вони не жили. Усі кривди й утиски українських меншостей, хоч часом відомості про них бувають і перебільшені, він сам бачив і знає їх краще опонента і має сміливість правду про них говорити. Брехливість усіх спліток і наклепів на уряд УНР для чесних і незасліплених людей з кожним днем з'ясовується все більше і політичним галицьким діячам позиція уряду УНР стає все зрозуміліша. Отже, опонент і його однодумці все намагаються бути більше роялістами, ніж сам король.

Темпераментна, повна високої гідності, промова папа Шульгина викликала бурю оплесків.

За пізнім часом, коли малося вже звільнити помешкання, дальші дебати (записано було ще 4 промовця) відкладено на другі збори.

Z.

**В день 25 травня зробімо пожертву на монумент С. Петлюри —
Бібліотеку його імені в Парижі.**

Могила Гетьмана Мазепи.

З приводу замітки у ч. 13 «Тризуба» можу повідомити Військове Товариство і редакцію «Тризуба» про слідуюче:

У минулому році в м. Галаці відбувся медичний конгрес, на який поїхав і я, маючи на меті, головним чином, відшукати церкву й могилу гетьмана І. Мазепи та вклонитися останкам його.

Церкву я знайшов, бо її як і вулицю Мазепи, що проходить повз церкву, знає не тільки кожний візник, але й кожний мешканець Галацу. Оглядаючи церкву в середині я не надібав піде на які-будь ознаки надгробку і тоді звернувся до старої жінки, що продавала свічки і запитав її, де могила Мазепи. Вона відповіла - «не тут, ходіть за мною». На подвір'ю церкви, за кілька кроків перед головними дверима церкви, баба стала лицем до дверей перед ганком і порогом її: «отут була могила Мазепи, отут, де я зараз стою і де бур'ян оцей росте, була давно давно мармурова дошка, на якій щось не по румунськи написано, але 30 років тому назад прийшов до Галацу російський пароплав і матроси з того пароплаву під команду свого офіцера і з своїм попом прийшли, викопали з цього місця все що було під тою мармуровою дошкою, і забрали з собою до Росії. При тому були й румунський піп і люде. Коли розкопували могилу, встала ось тут і добре це памятаю бо я при цій церкві служу з-за молодіх літ, а мені тепер 90 років». Дійсно, та жінка дуже стара, крім самого факту ганебної руйнації могили, вона вже нічого не може згадати. Роки вона теж плутає, бо факт крадіжу домовини Мазепи міг бути не 30 років тому, а 52 роки, в російсько-турецьку війну 1877 р.

З того часу не зосталося жадного сліду надгробку і місце могили бур'яном поросло.

Надзвичайно цікава архітектура самої церкви Мазепи. Збудована вона на горбку, біля берега Дунаю, звідти чудовий красвид на Дунай і місто; стиль її - корабель, вона сама, досить величенька, навіть для того часу велика і 3-х поверхова. У 1-му поверсі трохи в землі - церква, другий поверх уявляє собою цілу фортецю з амбразурами для гармат і муш-

нетів. З цього поверху йде таємний хід під церкву, а звідти під землею хід йде до берега Дунаю. 3-ій поверх — дзвіниця. На жаль, ніде в Галичці не можна було дістати світлина тієї Мазешиної церкви.

У мене не було часу попорпатся в архіві церковному, а піп молодий і нічого не знає. Просив я п. Дм. Геродота припоручити кому небудь у Галаці попитати попа, старих сусідів тієї церкви, пошукати в архиві, сфотографувати церкву і місце погребу. Незабаром, єдиний свідок того, як розкопували могилу і викрали труну Мазеши, помре, як що не померла, бо жінці було 90 років.

Українська історія мала двох визначних гетьманів і могили обох вороги не пошкодували. Останки першого розпорошили в Суботіві, а другого лежать десь на дні не то Дунаю, не то моря. А вороги — піби то брати - поляки й росіяне.

Генерал-хорунжий д-р М. Галин.

3 ЖИТТЯ Й ПОЛІТИКИ.

— В смузі хаосу й руйнації. — Розгубленість керуючих совітських чинників. — «Творчі» сили колективізації. — Без виходу.

Станом повного хаосу, станом повної руйни характеризуються сучасна ситуація на Україні, в першу чергу ситуація на українському селі. Те, що сталося на Україні, за останні шість-дев'ять місяців, не може бути названо інакше, як одною з найбільших революцій, які коли небудь переживала Україна в своїй історії. Теперішні події не можуть йти в порівняння з революцією 1905 року, ані навіть з революцією 1917-20 р. р. І та і друга революція при всіх тих змінах, які вони внесли в господарський і політичний уклад країни лишили, незмінною і недоторканою ту основну базу, що на ній на протязі століть розвивалося українське господарське життя селянське господарство. А на протязі останніх місяців ми являємося свідками грандіозного експерименту переведеного за наказом з гори над українським селянством, тою соціальною групою, перед радикальною перебудовою якої спинялися не тільки заходи всіх до-сьогочасних урядів, але й хвилі революції. На протязі кількох місяців знищено коло двох третин індивідуальних селянських господарств, одібрано землю, забрано м'ясні, усупільнено інвентар і робочу худобу. Переведено всі ці заходи, як це що далі все ясніше виявляється, шляхом голгого адміністрування, шляхом примусу при найменшій гоподарській підготовці, при найменшій можливості замінити зруйноване селянське господарство чимсь иншим. На протязі цілої низки місяців всі зусилля всіх органів совітської влади і її адміністративного і військового апарату були скеровані у бік руйнації і це завдання, не зважаючи на весь опір селянства, совітська влада виконала блискуче. В результаті сталося те, що мусіло статися: країна опинилася в становищі повного хаосу. Хаосу і руйнації, перед розмірами яких з жахом перелиццо спинилися самі ініціатори і автори усього дикого експерименту. Безрадно і безпомічно, не знаючи, що робити, вони даремне шукають виходу з того блудного кола, в якому опинилися, видають суперечні директиви і розпорядженья й ще далі збільшують утворений хаос. В його тумані зникає виразність контурів майбутнього. Доводиться обмежуватися реєстрацією окремих фактів і етапів сучасної ситуації, здержуючися од ставлення більш конкретних пронозів що-до дальшого розвитку подій.

В свій час ми підкреслили, що «новий» курс що-до колхозів, оголошений статією Сталіна викликав чимале замішання серед агентів совітської влади, які після виступу Сталіна, рішуче перестали розуміти, що від них хочуть і що вони мають робити. В зв'язку з цим замішанням третього квіт.

ня в совітській пресі з'явилася нова стаття Сталіна і видано цілу низку нових розпоряджень, які мають виявити зміст «нового» курсу. Проте треба думати, що всі ці спроби в результаті можуть привести лише до утворення ще більшої плутанини, ще більшого хаосу. Стаття Сталіна має заголовок «Відповідь товаришам-колгоспникам» й уявляє відповідь союзного диктатора на ті листи, які одержав він з приводу своєї першої статті про колективізацію, листи, в яких більша половина їхніх авторів, як наївно зазначає Сталін, «забула надіслати адресу». Ці відповіді Сталіна на запитання колгоспників, озброєні всією важкою артилерією лєнінських цитат, жадної ясности в те першіні позиції партії не вносять. Сталін з одного боку визнає, що корінь помилок партії в селянському питанню лежить в неправильному підході до середняка, в припущенню насильства в галузі господарських стосунків з середняком; що помилки партії в колгоспному рухові полягають в порушенню принципу добровільности колгоспного будівництва, в недопустимому неврахуванні господарських особливостей окремих районів, в змаганню випередити розвиток мас і декретувати їх рух; він розуміє, що «ці помилки ведуть прямою дорогою до розвинчування колгоспного руху, розладу з середняком, дезорганізації бідноти, спантеличення наших лав, послаблення нашого соціалістичного будівництва, відновлення глїтайства» («Ком». ч. 92 з 3. квітня). Але з другого боку той же Сталін підкреслює, що про жадний відступ партії в справі колективізації не може бути й мови, що головна небезпека є права, що боротьба з куркулем, як класою, лишається ударним завданням партії, що вихід селян з колгоспів є небажаним, що в ССРСР є ряд чудових комун, які заслуговують на те, щоб заохочувати і підтримувати їх. Ця неясність в позиціях диктатора веде за собою неясність в розпорядженнях центральних совітських установ, які виразно суперечать одна одній. З одного боку оголошено боротьбу з перекручуваннями в колективізації, і подекуди занадто ретельним колективізаторам роблять догани, а то навіть оддають під суд. ЦК КПБУ оголосив догану членам наркомзему України Качінському і Гаврилову, які видали зразковий статут союзу, що в ньому ЦК побачив перекручення лінії колективізації. Оголошено так само догану членові правління Укрколгоспцентру Марченкові, який надто гаряче взявся до усупільнення курей. («Ком». ч. 88. з 30. III). А в Гайсині 18 керівників та відповідальних працівників району за перекручення лінії колективізації опинилися на лаві підсудних («Ком». ч. 86 з 28. III). А з другого боку всім тим селянам, які в результаті колективістичного «усердія» комуністичних головоотяпів з примусу опинилися в колгоспах, вихід з них утруднюється і фактично робиться неможливим. В «Комуністі» (ч. 87 з 29. III). читаємо: урядова засвітрійка в зв'язку з запитам з місць ухвалила таку постанову: пояснити округам, що де почалася сівба, питання про окремих вихід з колгоспу й виділення усупільненої землі та реманенту має розв'язуватися лише по закінченню сівби. Є цілком зрозумілим, що примушення селян лишатися в колгоспах до закінчення сівби і унеможливлення для них перевести яровий засів самим в багатьох і багатьох випадках буде означати фактичну неможливість відновити власне господарство... Отже не диво, що совітська преса може реєструвати випадки, з яких вона так радіє, коли селяне, що подали заяви про вихід з колгоспів, забирають їх назад. Поруч з цим примусовим задержанням в колгоспах примусово сколективізованих селян ЦК КПБУ випускає 2 квітня постанову про надання членам колгоспів цілої низки податкових пільг, що ще виразніше підкреслюють всю ту умовність «добровільности вступу і виходу з колгоспів, яку ніби то проклямає «новий» курс. Наслідком всієї цієї суперечности і неясности нових заходів совітської влади й утворилася ситуація, при якій реальний результат їх був лише один: дальше збільшення ферментації і опору на селі, що безпосереднє зв'язане з дезорганізованістю, яка наступила нині серед нижчих совітських агентів.

В свій час комуністи покладали багато надій на мобілізованих для переведення колективізації робітників, вони мали забезпечити пролетарський провід в колективізації, вони мали вказати одсталому, дрібно-буржуазно-

му селу ті нові шляхи, якими треба йти щоб досягнути ідеал соціалізму, вказаний Леніним і Сталіним. Все нові відомості, які надходять про роботу цих мобілізованих робітників і про те відношення, яке існує до них на місцях, вказують, що ці надії завели цілком і вповні. Недавно робітничо-селянська інспекція закінчила обслідувати становище з використанням мобілізованих робітників і при цьому виявилася ціла низка дуже цінкових фактів. Із дуже багатьох випадках ці робітники не мають жадної допомоги від місцевих органів, а часом місцеві органи просто таки гальмують їх роботу. С на місцях тенденція використовувати мобілізованих не як організаторів колгоспів, а для ріжних технічних работ. Є випадки використання мобілізованих, як рахівників, канцеляристів, збірачів прострочених позик, народніх суддів, слюсарів і т. д. А на Шепетівщині присланих будівничих колективізації приділили просто до очищення гною із стаєнь та хлівів. Затримують мобілізованим виплату заробітної платні, не дають їм ані приміщень, ні харчів. На Миколаївщині мобілізовані сплять по столах ріжних установ. Так само на Луганщині. Є випадки, коли мобіліовані примушені шукати ночівлі по сільрадах, а то й у міліції. А на Херсонщині в Голопристанському районі група дніпропетровських робітників протягом кількох днів блукала по голій пристані і на решті їх приткнули десь у стайні. А що-до харчування, то справа доходить до того, що один робітник з Луганщини пише, що його жінка була змушена ходити по селу і просити хліба. («Ком». ч. 91 з 2. IV). Отже при таких умовах живуть і такий авторитет мають ті, що повинні переводити усупільнення сільського господарства. Яких результатів вони можуть досягнути особливо тепер, коли власне низовим робітникам починають ніби забороняти перекручування партійної лінії, вирішити не трудно.

В кінці березня відбувся седмий всеукраїнський з'їзд комнезамів — тої соціальної групи, на яку поруч з пролетаріатом має спиратися переведення колективізації. Не можна сказати, щоб він дав хоч які-небудь дані і докази, які б свідчили, що незаможне селянство має ті культурні сили і ту громадську зрілість, яка потрібна для переведення справи таких грандіозних розмірів, якою є совітські проекти усупільнення сільського господарства. З'їзд був аранжований в звичайному стилі совітських з'їздів й виглядав скоріше як мітинг, ніж, як ділова нарада. З промовами виступали всі совітські нотаблі — Петровський, Косьор, Затонський, Демченко, були численні привітання від ріжних установ, прийнята одностороння низка традиційних резолюцій. У виступах делегатів, які не були надто численними — очевидно делегати в присутності начальства виступати не дуже зважуються — не було нічого, що би виділялося од звичайних совітських загальників. З окремих моментів в перебігу з'їзду слід одмітити хіба лише справоздання Фесенка про роботу ЦКНС. Одзначимо кілька місць з цього докладу, які характеризують культурну роботу і організаційну міцність комнезамовських організацій. Докладчик зазначив: «суцільна колективізація значно збільшила вимоги бідноти до культурно-освітнього обслуговування. Тут нам пишатися нема чим. Ліквідація неписьменности членів КНС — у незадовільному стані. За весь 1929 рік навчилися грамоті тільки 70.000 членів КНС. Добір до ВИШ-ів бідняцької молоді провадять неуважно... Політосвітня робота кількісно значно поширилася, але членство незаможників у сільбудах має здебільшого формальний характер. На фронті керівництва у нас стан зовсім незадовільний. Плинність керівного складу КНС дуже велика і шкодить роботі. Ми маємо випадки коли за рік голони райкомнезаму змінювалися 4-6 разів. На Херсонщині в одному районі за 5 місяців змінилось 6 голів райКНС». («Ком». ч. 88 з 30. III). Бачимо, що ці заяви докладчика, як не обережно вони сформуловані, про міць і силу організації не свідчать і якихось більших можливостей для переведення поставлених перед нею завдань в області колективізації не віщують.

В світлі тих даних, які наведені нами вище і які дають матеріал до характеристики тих головних сил, що на них спірається переведення колек-

тивізації, стають ясними і ті очевидні суперечності і неясності, які ми бачимо в теперішніх «нових» позиціях Сталіна. Стає зрозумілим, через що він і центральні совітські установи з одного боку ніби стоять за добровільність колективізації і визнають ту шкоду, яка заподіяна перекручуваннями на ґрунті примусового усуспільнення, але з другого боку ту добровільність здійснити бояться, ставлять колгоспи в сугубо упривілейшоване становище і хочуть за всяку ціну захвати її «успіхи» колективізації, що їх досягнуто шляхом голого адміністрування. І союзний диктатор, і керуючі совітські чинники не можуть не урахувати того факту, що й мобілізовані ними робітники і так розрекламоване ними незаможне селянство, як реальна творча сила для справи усуспільнення сільського господарства, уявляють велике ніщо; вони розуміють, що робота цих елементів не зможе дати жадних наслідків, як що за ними не буде стояти в цілому озброєнню і повній поготівлі весь адміністративний апарат совітської влади; при інших умовах, при дійсному переведенню в життя принципу добровільності колективізації, при поставленню індивідуального селянського господарства і колгоспів в приблизно однакові умови конкуренції, над цілою справою усуспільнення сільського господарства треба поставити хреста. Так само розуміється здають собі справу керівники совітського державного апарату з того, що повне здійснення принципу добровільності колективізації і допущення вільної конкуренції у великій мірі перечить тому основному принципу, основній базі, що на них заснований совітський режим — принципу диктатури. При всіх цих умовах і обставинах ті суперечні позиції, які зайняв Сталін, являються неминучими. І не на ґрунті їх може бути знайдений вихід з того хаосу, в якому опинилася країна. Вони можуть лише збільшити цей хаос і що свою роллю вони з успіхом виконують. А контури того майбутнього, в якому буде знайдений вихід з сучасного хаосу, в якому цей хаос перетвориться у щось творче, організоване й живе, тим часом од нас захи-
вані.

В. С.

3 міжнароднього життя.

Англійські справи.

Історія повторюється, — іноді навіть досить давня. Літ дев'яносто тому Англія пережила велику боротьбу за встановлення принципу вільного торгу та знесення кордонного мита на предмети довозу, — особливо, річей першої необхідності для населення. У цій боротьбі розкололися дві традиційні великі англійські партії — торі та віґи — переплуталися політичні лінії поведінки їх. У наслідок перемоги прихильників вільного торгу зайшли остільки великі зміни в складі обох вказаних партій, що коли було відтворено нормальне їх існування, вони змінили свої історичні назви й стали іменуватися консервативною та ліберальною, доживши з тими іменами й до наших днів. Щось аналогічного переходить і зараз у політичному англійському життю.

Як відомо, характерною рисою англійського парламентаризму, в одміну від аналогічних режимів суходольних, завжди була система двох великих партій, що по черзі ставали на чолі державного урядування, в залежності від того, яка з них діставала більшість на виборах. Це надавало англійському державному ладові надзвичайну усталеність, бо-ж і ті дві партії — консервативна й ліберальна — не стільки боролися між собою, скільки державно співпрацювали. Права й обов'язки урядової і опозиційної партії були добре розмежовані і завжди поважані. Сперечалися між собою у площині безпосереднього, так мовити, поточного урядування; спільним же і недоторкальним для обох партій були: по-перше — державна британська форма та британська конституція, а по-друге — загальні лінії британської

закордонної та колоніальної політики. І коли треба було щось вирішати в цих галузях політичного життя, урядова партія не видавала жадного акта, не заручившись для того згодою опозиції. Звідси — англійська система парламентських комісій з рівним представництвом урядових та опозиційних партій, — система, що так сильно спричинилася до твердого континутету (тяглости) британської політики. Останніми в часі такими комісіями, що працюють і зараз, були: комісія для індійських справ та комісія для вирішення питання про будову тунелю під Ламаншем, — обидві встановлені ще консервативним урядом.

За останніх років зазначена риса англійського парламентаризму, як здавалося, начеб-то заломилася. В Англії зараз не дві, а три великих політичних партії, і кожна з них має мільйони своїх прихильників у країні. Цей факт спричинився до політичного явища, для англійців незвиклого — неприємного. Уже двічі — р. 1924 та р. 1929 — парламентарні вибори ні дали більшості ні одній з тих партій, і по-друге велика держава має владу що спірається на меншості в парламенті і в країні.

Англія поки-що від того не постраждала, бо має вона могутню державну традицію та випробовані демократичні методи урядування, але постраждали вже самі політичні партії. Усі три вони знаходяться зараз у становищі внутрішньої кризи, всі шукають нової політичної лінії, виглядають твердої опори для дальшого тривалого існування свого.

Найбільше роз'їла та криза ліберальну партію. Знала та партія ще недавно славні дні й була вона заслуженою не тільки перед своєю батьківщиною, але й у цілому світі. Представляла вона в історії Англії й Європи, теоретично й практично, ту могутню й плідотворну течію ХІХ століття, що дістала назву політичної демократії, що покладена зараз в основу державного ладу всіх цивілізованих країн. Гладстон, Грей, Асквіт та інші політичні люде, що були зразками для демократів цілого світу, вирости в її надрах. Її останній лідер «уельський чарівник» Ллойд-Джордж ще так недавно, за часів великої війни, стояв у парламенті на чолі об'єднаних англійських партій, користуючися у своїй батьківщині незрівняною популярністю.

Після війни все те рішуче змінилось. Причиною була не сама війна — вона лише прискорила справу. Криза в надрах ліберальної партії зазначалася ще до того. У площині політичної демократії в Англії не було вже місця для якоїсь боротьби чи активної чинності. Принципи політичної демократії було втілено до державного життя, і на їх сторожі стояли не тільки ліберали, але справа — консерватори, а зліва — нова молода партія — Labour Party — трудовики. На місце чисто політичних стали проблеми соціального порядку, які так загострилися після війни в усьому світі. Для вирішення цих останніх англійські ліберали не мали однодушного методу, і партія стала розпадатися, а її члени розпорошуватися та приставати до двох інших партій, що такі методи мали: консервативна — капіталістичний, Labour Party — начеб-то соціалістичний. І на останніх виборах, не зважаючи на колосальні зусилля свої, ліберальна партія дістала найменшу кількість виборних голосів, а ще менше — депутатів у парламенті.

Захопила післявоєнна криза й консерваторів. Англійських консерваторів не слід розцінювати, маючи на оці лише їх назву, що має досить недобрий присмак на європейському суходолі. Партія ця, так само як і ліберали, має свою велику історію, так само заслужена перед батьківщиною і світом. Політично — вони не менш за ліберальні демократи, бо з часів Дізраелі ставлять своїм завданням консервувати лише те, що має в собі елементи людської правди та що корисне для їх батьківщини. Соціально — вони, так само як Labour-Party, за соціальною справедливістю, і одніні від тої партії найбільше в тому, що вони таки справді не соціалісти. Мали вони й низку своїх великих політиків, як Піль, Біконсфільд, Бальфур та інші, а сучасний їхній лідер Балдвін — також не остання фігура в тій галерії. Внутрішня криза консервативної партії, як про те свого часу згадувалося на цьому місці, виникла на ґрунті питання про протекційну митну політику. Криза та не прибрала більшого розмаху, сперечання що-до того

питання залагоджені, і консерватори стоять зараз більш-менш єдиним фронтом перед своїми противниками в країні і у парламенті.

Далеко гостріше стоїть справа з кризою наймолодшого англійського політичного угруповання — Labour-Party. Партія ця походження відповідно недавнього, і виникла вона, як політична еманация англійських Trade-Union'ів, тоб-то професіональних союзів. Складаючися із людей, що працюють руками й головою, вона зве себе робітничою чи трудовою, маючи певне споріднення з суходольними соціалістичними партіями. Однак дальше споріднення досі не йшло. Правда, Labour Party входить до 2-го Інтернаціоналу, а кілька літ тому навіть оголосила себе «марксистською», але організована була вона на інших основах, ніж європейські соціалістичні партії. Різноманітній склад її членів не давав їй можливости набути чисто соціалістичний характер, а той факт, що Labour Party вже подруге дісталася в Англії до влади, надовго, коли не на завжди припинив її еволюцію в цьому напрямі. Більше від того, в її надрах стала утворюватися справжня соціалістична партія. Зачатки того існували в ній увесь час, але доки партія була в опозиції, це їй не дуже заважало. Лише тепер, коли вона стоїть у влади, цей внутрішній квас перетворився в справжню кризу, що загрожує Labour-Party дуже небезпечним розколом. Бо-ж ця чисто соціалістична група начислює по-над тридцять депутатів, з Мекстоном на чолі, й виявляє велику незамирену чинність, в парламенті — голосуючи проти влади своєї-ж партії, в країні — скликаючи окремі конгреси й агітуючи проти неї. Зве себе ця група не з а л е ж н о ю Labour Party і в своїх резолюціях та в агітації схиляється не стільки в сторону 2-го Інтернаціоналу, скільки в сторону московських комуністів.

На сьогодні, поки Labour Party стоїть у влади, не видно тих способів, якими її лідери могли б ліквідувати партійну кризу, не виходячи за партійні межі. Усі вимоги свого лівого крила, які могли, вони задовольнили. Кабінет Мак-Дональда відтворив дипломатичні зносини з СССР, припустив червоного посла до Лондону, хоч проти того закулісно протестував сам король. Тепер влада пішла ще далі: складено тимчасовий торговельний договір з Москвою, що дозволяє большевикам дістати в Англії значні кредити, а крім того, — рік нечувана в дипломатичних аналах, — членам торговельної совітської місії надано екстериторіяльні права, аби вони змогли вільніше, ніж колись відомий «Аркос», працювати в площині підступної пропаганди.

Задоволені певні вимоги лівого крила Labour Party і в площині колоніальної британської політики, а саме в Єгипті, в Індії, в Аравії, та в Палестині. Задоволені вони почасти і у межах внутрішніх справ: підвищено допомогу безробітним, зменшено робітні години шахтарям, реформовано соціальне забезпечення, а бюджетовий дефіцит, що утворився од тих нових видатків у колосальній сумі 42 мільйонів фунтів стерлінгів, покрито прямими податками, що падають виключно на заможніші верстви населення. Але всього того за мало англійським «незалежникам». На останньому своєму конгресі, що відбувся в тих днях у Бірмінгемі, вони вимагають коли не заведення в Англії інтегрального соціалізму, то принаймні — наближення до того, бо рекомендують завести до урядової програми соціалізацію й націоналізацію індустріальних підприємств, робітничий контроль над банковою системою, і т. и. А в британсько-індуському конфлікті вони впрост пропонують безоговорочно стати по боці індусів у їх боротьбі проти британської влади. Явна річ, що трудова влада на ці останні вимоги піти не може, хоч би і хотіла, бо все, що вона могла зробити в парламенті, вона зробила за допомогою ліберальних голосів, а ліберали, хоч і як далеко йдуть на зустріч Labour Party, на шлях інтегрального соціалізму не підуть і по боці індусів не стануть, бо ліберальна партія таки не соціалістична, а субо буржуазна. Та мабуть на те задоволення і в самого Мак-Дональда особливої волі не має, бо літ тридцять тому сам він, за часів англо-бурського конфлікту, ставав по боці бурів, і знає на собі, що з того потім вийшло.

Послаблені з середини, лідери Labour-Party свого посилення шукають назовні. В англійській пресі з'явилися звістки про сніданки трудового

Иосип Твердовський.

міністра фінансів Сноудена, на яких, поруч з Мак-Дональдом та Гендерсоном, сталим учасником був ліберальний лідер Ллойд-Джордж. На тих сніданках начеб-то покладено основи політичного союзу двох партій — ліберальної та трудової. Союз цей давно уже став фактом у парламенті, бо ж влада Мак-Дональза існувала лише за допомогою лібералів, але ліберали на початках обіцяли підтримувати Labour-Party лише до січня 1930 р.; потім цей термін перенесено було до кінця Лондонської морської конференції. «Сніданки» ніби-то продовжили цю підтримку до кінця парламентської легіслації, а після того кінця встановлюють його і на виборну кампанію, в якій Labour-Party та ліберали єдиним фронтом мають виступати проти спільного противника — консерваторів.

Як здається, спільним пунктом виборної платформи союзних партій має бути підтримання традиційного колись для Англії принципу вільного торгу, в якому ліберали й Labour-Party вбачають радикальний лік проти економічних та соціальних недуг, що обсіли після-воєнну Англію, себ-то проти індустріальної стагнації, дорогих грошей, зменшеного торговельного обороту, хроничного безробіття і т. и. Дев'яносто літ тому назад на встановленню цього принципу виросла й змогутіла — на рахунок з одного боку тодішніх консерваторів та чартизму, тодішнього робітничого руху — ліберальна партія. Сьогодні вона начеб-то має волю відтворити далекий епізод своєї історії. Але мабуть таки тодішні обставини не подібні до сучасних. Тоді вільний торг означав з одного боку — вільний довіз дешевого

хліба та споживного краму до Англії, чого вона так потребувала; з другого — це був вільний вивіз англійських товарів до цілого світу, бо була тоді Англія єдиною світовою майстернею, де продукувався різноманітний добротний і дешевий крам на нових машинах та на новому дешевому опалі — вугіллю. Зараз вона, як і колись, потребує дешевого хліба й має його, але вільного доступу на світові ринки для свого краму не має, бо зустрічає скрізь чи то митну заборону, чи шалену конкуренцію індустріальних країн.

Консерватори цю справу ставлять інакше: вільний торг, але в межах Британської спілки, як тепер звуть англійці свою світову імперію, — а для цілого світу — заборонне мито. Вони вважають, що майже 500 міль населення цієї спілки — цілком достатній ринок для англійської індустрії, бо розкинений він під усіма паралелями та мерідіанами нашої планети, все має і чужого довозу не потребуватиме. Але план консерваторів також має свої нетверді сторони, бо перш за все вимагає на те згоди всіх англійських домініонів, а цієї згоди може й не бути.

Хто з противників переможе, чи який компроміс буде між ними встановлено, — бо ж англійці, коли справа йде про інтереси батьківщини, завжди до компромісу готові, — зараз гадати передчасно. На сьогодні можна сказати лише одно. Може економічну кризу й не так скоро буде вирішено, але та політична криза, що роз'їдає зараз англійські партії, напевно буде залагоджена. Яку форму прибере це залагодження, — не знати. Можливо, що змінено буде англійський виборочний закон з наближенням його до суходольної пропорційної системи, на це були натяки в звітотвореннях англійської преси. Але дуже правдоподібно й те, що одна з трьох великих партій загине і тим самим буде відтворено традиційну англійську двохпартійну систему. Коли це станеться, то загинути доведеться ліберальній партії, стиснутій між двох повних сили і життєздатності її противників — Labour-Party та консерваторів, між якими й розподіляться ліберали. І тоді буде так: справа — консерватори, зліва проти них — скоріше дрібнобуржуазна, ніж соціалістична партія трудовиків, а вже за ними на крайньому лівому крилі справжні соціалісти, що звуть себе незалежниками.

* * *

Для українців вся ця англійська історія начеб-то не має безпосереднього інтересу. Вона для нас, не випробованих у парламентарному житті, могла б мати, так мовити, повчальний характер, бо вказує на те, як зачинаються, переходять і залагоджуються політичні кризи у народа з найвищою політичною культурою демократичного парламентаризму. Але англійські партії, крім того, ще урядують і ведуть чинну міжнародню політику. І ця політика сучасного ліберально-трудового союзу для нас несприятлива. Влада Мак-Дональда вивела Англію із ряду противників червоної Москви і намагається зробити з неї друга ССРСР. Мабуть це не тому, що сам Мак-Дональд закоханий до большевиків, але для нас персональні почуття його не цікаві. Важливо те, що він своєю політикою допомагає совітам в найтяжчий для них міжнародній момент, коли проти Москви організовано хрестовий похід; скріплює нею їх авторитет в середині в скрутну для них внутрішню хвилю, як раз тоді, коли, за свідомством чужинців, всі посольства у Москві пакували вже валізи свої. Мак-Дональдові така його поведінка потрібна була з певних причин внутрішньої політики, з інтересів батьківщини, як він їх розуміє. У жертву тим інтересам оддав він і свої християнські почуття і до певної міри — свої соціалістичні переконання.

Observer

Складайте датки на Бібліотеку ім. С. Петлюри в Парижі.

Йосип Твердовський.

(Некролог)

16 квітня с. р. в Еші - Альзет в герц. Люксембурзі помер після операції сотник зопорожець армії УНР Йосип Твердовський. Покійний народився 21 жовтня 1894 року у Ніжині. Екстерном витримав іспит за 6 кл. гімназії і закінчив військову освіту в Петергофській військовій школі.

У 1917 р., як командир українизованого куріня, брав жваву участь у наступі Керенського і був ранений в голову. Рану залікували та треба було ще закласти розбитий череп срібною пластинкою. Замість того, щоб зробити операцію, тікав із шпиталю під час навали большевиків (наступ Муравйова), пробрався до Ніжина, організував повстанчий загін і вигнав большевиків із міста. Під час гетьманщини служив у Брацлавському полку і скінчив інструкторську старшинську школу. Весною 1918 року поїхав до Києва робити операцію, де його застає початок боротьби з гетьманатом. Залишає думку про операцію, пробірається до Ніжина, організує повстанчий загін, а на ст. Конопот будує бронепотяг «Помста» і весь час веде боротьбу з білим й червоним ворогом. Ранений большевиками, попадає в табор інтернованих в Польщі в Ландут, а звідтам до Берестя - Литовського, де вступає до 6 стр. дивізії. Під час виступу дивізії на фронт отримує призначення на бронепотяг і входить до складу Запорізької дивізії. Опинившись знову на інтернуванні в Польщі, працює, яко робітник, на ст. Каліш. Дякуючи своїй надзвичайній силі, заробляє значні гроші і жертвує великі суми на всякі потреби (дав 1.000.000 марок пол. на «Українську Трибуну»). В Люксембурзі із зароблених тяжкою працею грошей помагав своїм стареньким батькам і давав завжди великі суми на благодійні цілі. Та рана в голові давалася вже сильно в знаки. Почалися часті випадки вдома, на заводі, на вулиці і так чи инакше, а треба була рішатися на операцію.

Та не принесла вона йому полегшення. 16 квітня він помер у шпиталю.

Наші приятелі - родина Флямантів, де він жив, забрали його тіло із шпиталю до себе, кажучи: «Він у нас жив 5 років, то від нас мусить вийти на вічний спочинок».

У Великодню п'ятницю одбувся похорон. Вже біля 4 год. до будинку Флямантів починають прибувати делегації з вінками. На них стрічки з написами: «Arbed Usin Esch», «A notre cher camarade» з жалібними стрічками, ще два таких і «Von seinen camaraden» теж з жалібними стрічками: «Кумові від кумів та хресника» - сім'я Павленків, «Т-во воляків армії УНР» з тризубом і жовто-блакитними стрічками, «A mr Tverdovsky-In maison Flamman» з жовто-блакитними стрічками, «Від Укр. Громади в Оден - ле - Тіші», «Незабутньому однодумцеві» від укр. нац в Кюнтанжі з чорною стрічкою, «A notre cher collègue» од робітників заводу «Arbed», «Від орг. Укр. нац. в Омекурі», «Від Запорозців в Омекурі». Під'їздять кілька авт і передають кілька розкішних вінків від незаних осіб. Появляються члени Української Громади в Оден - ле-Тіші на чолі з головою її п. Нікитиним, з прапором, з хором, появляється прапор місцевої укр. колонії. О 4 години прибувають 3 священники - францисканці і співають коротку літію. Далі укр. хор проспівує цілу панахиду і величний похід поважно вирушає на цвинтарь під спів «Святий Боже».

Останнє слово на франц. і укр. мові вимовив п. Шкрабій. Попрощав покійного словом також п. Рогозний, кинув у могилу букет квітів з національними стрічками та велів покійному передати їх всемогутньому Богові та благути у Його кращій долі для рідного краю.

Esch-Alzet. 18.IV.30.

С. Шкрабій.

З широкого світу.

— Помер смертельно поранений комуністами комендант Ревельського гарнізону ген. Унт.

— Бельгійський уряд на спогад столітя незалежності Бельгії а ігнував 100 мільйонів франків на бороубу з сухотами.

— 20 совітських громадян, що на попередження совітського консула в Лондоні не захотіли повернутися до СРСР, приговорені більшовиками до смертної кари.

— Німецька ескадра має зайти до югославських портів на Адриатичному морі.

— Папа надав автономію комуністичній організації в 1925 р. під назвою «Pro Russia», що входила раніше в конгрегацію справ сьодняшніх днів.

— Большевицький комісаріят здоров'я встановив тариф для абортів в таких розмірах; даремно, коли кожен член родини заробляє не більше 15 руб. місяшно, коли заробляють від 16 до 20 руб., то за аборт платять 8 руб. і т. д.

— Новим сербським патріархом обрано Скопльського митрополита Варнаву.

— Сполучені Штати мають скликати в жовтні місяці міжнародню мазутну конференцію в Тельса в штаті Оклахома.

— Грецький сенат затвердив законопроект про комуністичний договір з більшовиками.

— 4 травня Президент Франції прибуде до Алжиру на свято століття придбання цієї колонії до Франції.

— Армії хинських північних генералів розпочали наступ на Нанкін.

— Єгипетський уряд дав пенсію родині покійного лорда Карнарвона, що знайшов могилу Тутанкамона.

— Данський парламент прийняв закон про відміну смертної кари.

— Президентом Латвійської республіки обрано віце-президента парламенту Квісіса.

— Невідомі обікрали польський консулат в Софії.

— В Газі закінчилася конференція кодифікації міжнароднього права. Підписано конвенцію про полегдження конфліктів законів про підданство, протокол про відбування військової повинності в разі подвійного підданства, протоколи про апатридів (хайматлос) і т. и.

— В Стокгольмі відбувся урочистий похорон шведської королеви.

— При обговоренні у французькому парламенті бюджету морського міністерства внесено запит урядові відносно купівлі мазуту у більшовиків.

— Турецький парламент ратифікував торговельний договір з Америкою.

— Большевики вирішили значно збільшити кількість совітської кавалерії.

— Іспанський уряд амністював каталанських націоналістів. З цього приводу в Барселоні відбулися імпозантні маніфестації на честь звільнених.

— В демонстрації порушення закону соляної монополії, що відбулася в Бомбею в Індії, взяло участь 500.000 душ.

— Незабаром має бути випущено монету Ватиканської держави.

— Помер видатний норвезький політичний діяч і письменник Сігурд Ібсен. Покійний крім філософських і політичних праць лишив ще і одну драму «Роберт Франк», що являється твором значно слабшим за твори його геніяльного батька.

— Совітський морський аташе в Стокгольмі Дімітрівський відмовився їхати до Москви і подав прохання до шведського уряду про дозвіл лишитися у Швеції на становищі емігранта.

Хроніка.

З Великої України.

— Для заспокоєння під час процесу СВУ. Створено спеціальну комісію з представників сов. України та Московщини, яка займається справою обміну культурними за музейними цінностями між Україною та Москвою. Москві, як відомо, вивезли з України багато таких річей, які становлять для України велику історичну й культурну цінність. Ця комісія намітила для передачі Україні портрет Жуковського, роботи художника Брюлова, ціною якого викупили Шевченкову волю, потім оригінал картини Рєпіна «Лист запорожців до турецького султана». Також мають передати Україні одну колекцію козацьких і запорожських прапорів. («Пр. Пр.» ч. 78 з 5. IV).

— Нові матеріали про декабристів на Україні. У другому збірнику «Комісії громадських течій на Україні» друкують відділ «Декаристи на Україні». Серед них — невідомі досі матеріали про таємну канцелярію на Україні, статті, присвячені декабристам Горбачевському та Юшневичу, слідчі справи про декабристів — українців Янова Драгоманова та Симоника Івана Вдовиченка, серед яких поема «Київ», що маєює Київ за доби декабристів. («Ком.» ч. 90 з 1. IV).

— Московський «Держ'єт» на Україні. Московський державний жидівський театр виїхав на гастролі на Україну. Театр цей заїзджас до Гумані, Бердичева, Києва, Житомира, Одеси, Харківка та Гомеля.

В Гумані жидівський театр провів антипасхальну кампанію. («Пр. Пр.» ч. 79 з 6. IV).

— Новий показовий процес. Виїздна сесія найвищого суду УССР розпочала в Житомері 12 квітня великий процес проти 127 службовців Лісного тресту, між якими є також і комуністи і яких обвинувачено у зловживаннях («Пр. Пр.» ч. 82 з 10. IV).

— Улаштування жидів на землю. Комісія при ЦВК ССРСР для влаштування жидів на землю ухвалила в році 1930-31 пересилити до Криму 10.000 жидівських родин, до Біробіджану — 4.000 родин і до інших країн — 1.500 родин. («Ком.» ч. 96 з 7. IV).

— Зняті кийвські дзвони. В Кийві з Володимирського собору знято дзвони на 20 тон, з Десятинної церкви на 34 тони, з Михайлівського собору на 12 тон, з церкви біля Шевченківської лікарні на 1,6 тони, Фроловського монастиря — на 12,7 тон, з Іонівського монастиря — на 30 тон. («Пр.» ч. 79 з 6. IV).

— Українізація. На 4-ій фабриці взуття в Кийві працює 1.700 робітників, з яких є українців 40 відс., жидів 40 відс., і решта різних національностей. Отже «грунт на заводі є добрий і для українізації, і для єврейізації», як пише «Пролетарська Правда» (ч. 78 з 5. IV), — одначе на цій фабриці усі стінгазети походять російською мовою, оголошення заводського комітету і різних організацій пишуться тільки російською мовою. В конторі фабрики, як і її директора всі улич-

знають російської мови. В комуністичному партійному, осередковому, ні в заводському комітеті української мови також не знають.

— В кіно Лібніхта в Харківі на афішах назва картини по українськи значиться так: «За раді дитини, або «Привід що не повертався ніколи». («Ком». ч. 95 з 6. IV).

— Розруха в транспорті. У першому півріччі біжучого господарського року транспорт на Україні працював надзвичайно незадовільно. Добовий перебіг товарних паротягів у першому кварталі становив 9,9 відс. плану, у січні — 87, 6 відс., у лютому — 87,1 відс. Жадна із залізниць на Україні не додержує точно о розпису руху товарних потягів. Місяць у місяць спостерігається в цьому відношенні погіршення. У першому кварталі тільки 46,4 відс. усіх товарних потягів ходили за розписом, в січні цей відсоток низиється до 44 відс., а в лютому до 41 відс. («Ком». ч. 96 з 7. IV).

— Дніпрельстан. Механізми, що працюють на Дніпрелстані — екскаватори, крани, дериватори, перфоратори різних систем — все це устаткування закордонне й надзвичайно краще, але завдяки поганому доглядові стан їх дуже незадовільний. Раз сталося навіть так, що на кам'яно-дробарному заводі у зваленому камінню знайшли прикритий і цілком справний перфоратор.

Механізми на Дніпрелстані повністю не використовуються і екскаватори на скелі «Дурній», де треба цього року вибрати 500.000 куб. метрів каміння, стоять часом без роботи «обурливо довго».

Електро-механічний відділ на Дніпрелстані працює також надзвичайно кепсько. Машини, які ремонтують цей відділ після ремонту на другий день знову повертаються до майстерень. На цьому відділі витратили між іншим десятки тисяч тонн заліза для 500 метрів сфальшних труб і поплавок для землесосу, але в і ці труби оказались зовсім непридатними («Ком». ч. 95 з 6. IV).

— Металургія не виконує своїх завдань. За минулих пів року завод м. Петровського в Дніпропетровському не додав 50.1015 тонн металу («Ком». ч. 93 з 4. IV).

— Як складуться плани совітського будівництва. Для виконання совітських планів залізничного будівництва є тільки 4 відс. потрібної кількості рейок, 16 відс. шпал, 45 відс., цегли, 12,5 відс. вапна, 38 5 відс. алебастру, 3 відс. водогінних труб. («Ком». ч. 95 з 6. IV).

— Совітське підприємство. На кооперативній базі в Харківі з двох вагонів оселдців, які прибули з Камчатки, тільки одна бочка на 250 була цілком доброю, трохи гірших оселдців було 2 бочки і цілком непригідних 112 бочок. Решта признано по якості 2 й 3 сорту («Пр. Пр.» ч. 82 з 10. IV).

З укр. життя.

† Др. Лев Бачинський. 10 квітня у Львові помер др. Лев Бачинський, б. заступник президента Української Національної Ради і голова укр. соціалістично-радикальної партії. Покійний народився в Серафінцях Городенського повіту 14 липня 1872 р. З 19 років розпочинає свою діяльність на тлі громадсько-політичному. У 1907 р. входить до австрійського парламенту та до галицького союзу. В часи української державности стає першим заступником президента Української Національної Ради. Після війни став головою соц.-рад. партії, а в 1928 р. обіймає становище голови соц.-рад. клубу.

Покійний занедужав на запалення легенів, виїхав до Відня на лікування, але там його захопила невмолима смерть. Тіло перевезли до Станіслава, де й було поховано його урочисто при великій кількості присутніх («Новий Час». ч. 42 з 16 квітня 1930 р.).

Газетні звістки

— Превентивні заходи. Шеф ІПУ на Україні одержав тривожні вістки з різних українських міст, тому зарядив, щоби спеціальні відділи ІПУ скріпили охорону по більших українських містах. («Діло». ч. 80 з II. IV).

— На з'їзді комнезамів у Харькові постановлено прохати уряд большевицький про підсилення на селі чуйливости ІПУ та про надсилку більших військових частин. З'їзд спірається в своєму домаганню на той факт, що за минулий рік в 19 округах України (с. 44-х) сталося 324 антикомуністичних атентати, які дали 113 жертв. Ця повчаюча статистика торкається тільки членів комнезамів, себ-то селян-комуністів, і як-що додати до цієї цифри атентати, доконані проти інших членів партії та совітських урядовців, то загальна кількість жертв селянського терору виглядатиме значно збільшеною. («Офінор». ч. 184 з 20. IV).

— Вбивство большевицького кур'єра. Не дивлячися на офіційне большевицьке спростовання, підтверджують ся чутки про вбивство невідомими спеціального кур'єра ІПУ, що їхав з Москви до Харькова з секретними документами та наказами ІПУ що-до процесу українських націоналістів. Цього кур'єра знайдено задушеним, документи зникли. Доведено, що атентат доконано на території України. Вважають, що цей атентат є чисто політичним і, як виходить, на цей раз ІПУ було не в стані захистити свого агента проти анти-комуністів. («Офінор». ч. 182 з 18. IV).

— Нова столиця совітської України. Уряд УССР прийняв рішення збудувати у майбутньому нове зовсім комуністичне місто, що служитиме столицею совітської України. Нове місто матиме 400 будинків цілкомито однакових, а в кожному будинкові житиме 3.000 мешкан-

ців, що спатимуть у великих дортуарах, за вийнятком одружених, що матимуть окремі хаги. Всі меблі будуть дані державою, а з приватних річей можна буде мати лише листи та фотографії. У місті житимуть лише урядовці державні та їхні родини («Офінор». ч. 183 з 19. IV)

З життя укр. еміграції.

У Франції.

— На заклик ген-хор О. Удовиченка («Тризуб ч. 16-17») надійшли пожертви на хворих старшин і козаків армії УНР від п. п. П. Бакуменка (Алжир) — 50 фр., Татарулі (Монтаржі), — 5 фр., І. Рудичева (Париж) — 6 фр.

— З нагоди Великодніх свят зложили пожертви на Бібліотеку ім. С. Пелюри замість візитів — п. п. В. Прокопович — 50 фр., І. Гораїн (Париж) — 20 фр., І. Рудичів — (Париж) — 20 фр., Д. (Париж) — 10 фр., Гербанівський (Шалет) — 10 фр., В. Никитюків (Париж), — 5 фр., Татарула (Шалет) — 5 фр., Б. Лотоцький — 20 фр., Б. Бокитько 5 фр.

— В Генеральній Раді Союзу Укр. Емігр. Організацій у Франції. Генеральна Рада відбула 26. IV чергове своє засідання в повному складі. Заслухано було звітномлення секретаріату про 1) висловлення листовно співчуття аббатові Кеде з приводу нападів московської преси на його слагодійну діяльність на користь еміграції і одержання від нього подяки, 2) відвідини Громади в Монтро, 3) лист Книготанжської Громади про стан Громади. 4) повідомлення Громади в Шато-де-ля-Форе про своє життя, 5) звітномлення Гренобльської Громади про переведену організаційну роботу, 6) повідомлення т-ва опіки над емігрантами про його заходи що-до

додсилання українським заробітчанами у Франції газет і книжок, 7) лист Високого Комісара Ліги Націй в справі організування збору пожертв для еміграції, 8) обіжник Головної Еміграційної Ради про встановлення членського внеску Союзу в розмірі 50 фр. місячно.

По скарбниці затверджено прибутки й видатки за квітень місяць.

Постановлено з приводу процесу в Харькові видати протест.

Вирішено скликати черговий 7-ий з'їзд Союзу в Парижі 7-9 червня с. р.

Обмірковано стан української церковної справи у Франції.

Крім того заслухано ще декілька дрібних справ з життя Союзу то-що.

— З життя Укр. Громади в Шалеті. 29 березня с. р. Українською Громадою було уряджено урочисте святкування роковин Т. Шевченка. За час перебування української колонії в Шалеті кожний рік це свято влаштовується з найбільшою урочистістю. Так в цьому році програм складався з реферата, який виступив член Управи п. Гречанівський, «На ара Стодолі», п'єси, виконано силами Мистецького Т. ва під режисурою п. Шульги при участі паній Карнаухової, Омельченкової та Горячої і панів Шульги, Маслока, Захвалинського, Іщука, Мішкова та ин., концертного відділу, який складався із співів хору під орудою В. Ковгана, «Заповту» та творів Воробкевича, Ф. Колеси, Стеценка, Тележинського на слова Шевченка.

Виконання програму, як треба було очікувати пройшло вельми добре. Після останніх акордів «Думи-марша» присутні на святі ще довго плескали хором, викликаючи його н біс.

Після вистави-концерту відбулася загальна вечеря, в якій прийняли участь громадяне та запрошені ними гості, а пізніше розпочався бал, що тривав до ранку.

Підчас антракту в та балю м. сц. ва оркестра «Фамос» виконувала українські мотиви. Вечір відві-

дали все громадянство та багато гостей, між ними й чужинці.

— Добродійне свято, дане ученицями коледжу в Монтаржі на користь потерпілих на півдню Франції. 6 квітня жін чий коледж дав на користь потерпілих на півдні Франції концерт. Підчас нього виступали з танцями наші мелодістки: панни В. Гербанівська, Л. Вержицька, Г. Дерев'янка та В. Татаруля, що танцювали в «Місясному Сляві». Бетховена та в «Лісні Сольвейга» Гріга. Опріч того, з окремих номіні виступили панни Л. Вержицька та В. Гербанівська, що виконали українські танки в українських національних убраннях. Публіка французька, що численно прийшла на це свято на чолі з мером міста Монтаржі, достойно оцінила наших виконавців і нагородила їх заслуженими оплесками.

— З життя укр. колонії в Ліоні. 15 березня б. р. української колонією м. Ліона було улаштовано святочну академію в честь Т. Шевченка. Грошеве справоздання свята таке — прибутків — 1266 фр. 25 с., видатків — 1006 фр., чистого прибутку 260 фр. 25 с. розподілено так — 50 відс. на користь українського інваліда у Франції, решта 50 відс. на користь Української Громадської Бібліотеки м. Ліону. Зазначені гроші переслані по належності. Всім виконавцям та присутнім, що вшанували пам'ять поета, комісія висловлює щире подяку.

— Вистава «Наталки Полтавки» в Ліоні. В суботу 12 квітня було поставлено в Ліоні оперету Котляревського «Наталку Полтавку» під режисурою п. Багинського. Не маючи йна меті вихвалити чи ганити тих наших діячів, що працюють у цій галузі мистецькій, хочеться тільки висловити те, що вражіння у публіки надзвичайно задовільне, бурні оплески покривали кожний акт з великим ентузіазмом.

Роля Наталки, яку виконувала панна Багинська, не звертаючи уваги на перевтомленість її фізичну, пройшла надзвичайно гарно. Діон повинен бути гордим, що має таку артистку-любительку-українку.

Решта ролів пройшли також гарно; після вистави проспівано кілька пісень під керівництвом п. Багинського і закінчено виставу національними танками — дівчат і хлопців. По них відбувся баль до ранку.

Треба побажати п. Багинському і всім, хто брав участь, успіху в дальшій праці.

— Українська Громада в Оден-ле-Тіші. 13 квітня Громада святкувала Шевченкові дні. Святкування, що відбулося в салі місцевого заводського театру, одкрито було п. Никитиним рефератом на укр. мові, а після нього промовець коротко з'ясував присутнім чужинцям ролю і значіння Т. Шевченка. Далі хор виконав «Заповіт» та кілька пісень. Хором керував п. Сидоренко. Пані Павленкова та п. Лисенко проспівали пару дуетів. Восьмилітній Євген Гахович продемонстрував на фр. мові «Заповіт», а його маленька сестра Надія «Вечір» Шевченка по українськи. Як співи, так і декламації викликали довгі оплески.

Після цього відділу Драматичний Гурток при Громаді під режисурою п. Упиренка виставив «Невольника». У виставі прийняли участь пані Гахович, Павленкова, Упиренкова й Омел'яновичева та пани Упиренко, Спендовський, Ключко, Явдощенко, Зубенко, Омел'янович, Міскевич, Лукіяненко, Лісничий, Ярешко. Виконавці справилися з ролями добре, і треба побажати їм успіху в дальшій їхній роботі на мистецькому полі.

Прочин п. К
вжго І'чу їх
тйч гр мдлінг
жиик. існ мп акмп -
і нт гітари.
Згст - жицбу е т
ге е ал д рек р копа е
з і «Société des Tr r s Rouges»
п. Ф' р ою. П е -

ню свята п. Фер'є персонально дякував усіх аматорів за ту приємність і розвагу, яку справили вони йому своїми співами та грою. Його вразила та любов до рідного краю, народу, своєї культури і звичаїв; прощаючися з нашими аматорами-артистами, він побажав їм дальшого успіху.

Чистий прибуток від вистави Управою Громади заздалегідь розподілено так: 50 відс. на фонд будови пам'ятників на могилах українців, похованих в Оден-ле-Тіші, 25 відс. — на фонд Бібліотеки ім. С. Петлюри в Парижі і 25 відс. на шкільний фонд при Генеральній Раді С.У.Е.О. у Франції.

Під час антрактів було влаштовано збір на фонд будови пам'ятників українцям, що поховані тут.

— Омекур. 27 квітня відбулася вистава «Степовий Гість». 30 березня відбулася вистава «Жонатого Мефістофеля». 11 квітня п. Заваринський, Зайців, Сімон та панна Федіт дали в Меці в залі «Ексельсіор» концерт української музики.

— Подяка. Запорожцям, які своїми пожертвами допомогли мені поставити пам'ятника на могилі pokojного мого чоловіка, сотн. Семена Сікача приношу щирю подяку. Жозефа Сікач.

В Польщі.

— Представництво «Тризуба» в Польщу одержало від п. інж. І. Плуша 30 зл. пол., яко національний податок Головній Еміграційній Раді.

В Чехії

— Засідання Українського Ічно-Філіального Тобриса кт 1930 . з и ом
дня: Доклад дійених чинів:
1) Бідн В. О. — «Д біо-
гр фі К. Шей о О. О.
Р ов ». 2) Щ р ог В. М.
«В п в р інс у лк-
льорі»

29 квітня 1930. відбулися доклади дійсних членів: І. Богачького, П. О. — «До історії української критики (українська критика до 60-х р. р.)». 2) Біледького, Л. Т. — «Книга Битія українського народу», і «Księgi narodu polskiego» А. Міцкевича.

В Югославії

— Українська вистава. Драматична секція Української Громади в Білгороді упорядила 6 квітня в салі Чехо-словацького Дому виставу з таким програмом: «Миротворці»-комедію Грінченка, «Нум Мірошник»-оперета, «За кулісами»-гротеска В. Некрашевича і концертний відділ «українське село». Що стосується самої постановки вистави та виконання аматорами ролів, то все пройшло загалом добре, хоча й не без деяких дефектів, котрі можна вибачити, коли взяти на увагу ті умови тяжкі, в яких довелося працювати драматичній секції. Великий мішаний хор під орудою диригента С. Красуцького цілком заслужив довгі і гучні оплески, якими надіяла його публіка після кожної пісні. Загальному успіхові допоміг чимало і п. К. Талін своїм мистецьким виконанням українських танків.

На жаль великий дощ дуже пошкодив виставу з матеріяльного боку, бо прибуток не міг покрити тих великих видатків, які зробила Громада на виставу.

В Литві.

— З життя Литовської-Української Т-ва на Литві. 29 березня с. р. в салі Союзу Литовських Стрільців відбулися загальні збори Лит.-Укр. Т-ва. По короткім звіті голови та секретаря про діяльність т-ва за минулий рік було приступлено до перевибору нової Управи Т-ва. До Управи обрано: проф. Біржик — головою, д-ра Пурницького — заступником, Даудзвордаса — секретарем, членами

— др. Вайліоніса і п. Бартовича а кандидатами полк. Казютенаса, майора Ардицькіна, Форостенка М.; ревізійна комісія обрана в такому складі др. Войтокупас, Марцинкевич і Лаврик.

Обходими роковин Т. Шевченка було влаштовано заходами Т-ва та гуртка українців в Литві. Свято відбулося 5 квітня в помешканню Союзу Литовських Стрільців. Програм свята і концерту (який передавався між иншим і по радіо) складався з «Заповіту» — хор литовських стрільців, «Т. Шевченка», промова проф. Біржика по литовськи, соло-спів (укр. пісні) пані Некраш, декламація (укр.) п. Ворона, укр. думи і пісні під бандуру — брати Форостенки, «Розрита могила» деклам. по литовськи, соло-спів (укр. пісні) артист литовської державної опери п. Нагородський, «Т. Шевченку» промова по українськи п. Бартовича і концерт хору Союзу Литовських Стрільців.

Свято пройшло дуже гарно, сала була переповнена. Треба сказати, що українці тут користуються добрим відношенням і симпатією у литовської суспільности і свята завжди є популярні і публіка з великою охотою на них ходить.

На Далекому Сході.

— Загальні Збори парафіян Харбина. Мали одбутися загальні збори парафіян української Свято-Покровської церкви в Харбині. На цих зборах мали поставити на порядок денний справу збудування нової церкви на Великому проспекті в Новому Городі («Гун-Бао». ч. 1019 з 10. IV).

— Українці в Сибіру. Згідно з останніми совітськими даними, в Сибіру українці складають 9,5 відс. всього населення, при чому всіх національних меншостей в цій країні є 29,7 відс. Відносно всіх національних меншостей — українці складають 40 відс. («Гун-Бао». ч. 990 з 6. III).

— Свято Шевченка в Харбині. 16 березня в українській Свято-Покровській церкві відбулася літургія, а після неї панахида по Тарасові Шевченкові («Гун-Бао». ч. 996).

В Америці

— З життя Української Автокефальної Православної Церкви «Дніпро» (ч. 3 з 1 квітня 1930 р.) подає текст листа архієпископа Іоана Теодоровича до митрополита Миколи Борецького з проханням дати пояснення про події в життю Автокефальної Церкви. На рада президії консисторії в присутності архієпископа Іоана Тео-

доровича постановила чекати на відповідь до 1-го травня. Про дальші свої рішення вона має повідомляти.

— Переслідування української церкви перед конгресом у Вашингтоні. Джон Ф. Брум, депутат, зачитав 20 березня с. р. на конгресі у Вашингтоні телеграму консисорії Української Православної Церкви у Сполучених Штатах, просячи американський уряд інтервенювати в справі релігійних переслідувань на Україні, а саме переслідування Української Автокефальної Православної Церкви у Києві та її ієрархії. («Еклезія». ч. 13 з 20. IV).

Зміст.

— Париж, неділя, 4 травня 1930 року — ст. I. — Процес «Спілки Визволення України» — ст. 3. — Ст. Сірополко. «Княжі часи» — ст. 8. «Україна в міжнародних зносинах» (лист із Праги) — ст. 9. — М. Галин. Могила гетьмана Мазепи — ст. 14. — В. С. З життя й політики — ст. 15. — Observer з міжнародного життя — 18. — Йосип Твердовський (некролог) — ст. 23. — З широкого світу. — ст. 24. — Хроніка з Великої України — ст. 25. — З укр. життя — ст. 26. — Газетні звістки — ст. 27. — З життя укр. еміграції — У Франції — ст. 27. В Польщі — ст. 29. — В Чехії — ст. 29. — В Югославії — ст. 30. — В Литві — ст. 30. — На Далекому Сході — ст. 30. — В Америці — ст. 31.

Нові книжки й журнали.

- «Жіноча Доля» ч. 15, 16-7. Квітень. 1930 р. Коломия.
- «Наш Приятель» ч. 8. Квітень. 1930. Львів.
- Політичний інформаційний бюлетень. ч. 2. Українського Пресового Бюро. Видав. «До Зброї». 1930.
- «Вільне Козацтво» ч. 55. Квітень. 1930 р. Прага.
- «Воскресное Чтеніє» ч. 15. Квітень. 1930 р. Варшава.
- «Календар канадійських українців «Провідник». 1930 р. Вінніпег. Канада.
- «Емігрант» Орган Хшанівської філії УЦК. На правах рукопису. ч. I. Квітень. 1930 р. Хшанів.
- «Літературно-Науковий Вістник». Книжка IV. Квітень. 1930 р. Львів.
- «Жіноча доля». ч. 16-17. Квітень. 1930, Коломия.
- Еклезія (на фр. мові) ч. I С. Великдень 1930. Женева.
- «Promethée». ч. 41. Квітень. 1930. Париж.

До залізних.

З приводу 11 річниці існування 3-ої Залізної Стрілецької дивізії, старшини дивізії, що перебувають у Франції, замовили хрест «Залізного Стрільця», по зразку затвердженому урядом.

Всіх залізних, що бажать набути хрест із стрічкою, художне виконаний, просять зголоситися до п. Мілоцького, 42, Rue Danfert-Rochereau. — Paris 5-e.

Ціна хреста із стрічкою — 15 фр. Замовлення приймають до 15 травня.

Бібліотека ім. С. Петлюри в Парижі

відкрита: в середу від 6-9 год., в суботу від 4-9 год. і в неділю від 1-5 год.
Випозичання книжок. Абонемент — 5 фр. місяшно. Висилка на провінцію коштом абонента.

Адреса: 11, Square de Port Royal (15, Rue de la Santé) 1-ий поверх — наліво.

Грошеві перекази слати на ім'я бібліотекаря: I Rudicev, 11, Square de Port Royal, Paris XIII.

Поправка.

Під фотографією в числі 16-7 (224-5) на сторінці 22 помилкою зазначено «Українська Громада», повинно бути: «Товариство «Прогресива».

Редагує — Комітет.

Адміністратор : Іл. Коєнко.

Le Gérant : M-me Perdrizet.

Редакція і адміністрація: 42, rue Danfert-Rochereau, Paris (V)

Tél. Danton 80-03.

Для переказів у Франції: «Le Trident», chèque postal 898.50, Paris.